

Macera Rekreasyonunda Heyecan Arayışı ve Serbest Zaman Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Çok Hafif Hava Araçları (ÇHHA) Pilot Örneği*

Tolga BEŞİKÇİ[†], Sırrı Cem DİNÇ²

¹ Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Spor Bilimler Fakültesi, Manisa.

² Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Spor Bilimler Fakültesi, Nevşehir.

Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderi Tarihi (Received): 22/08/2022

Kabul Tarihi (Accepted): 30/10/2022

Online Yayın Tarihi (Published): 31/12/2022

Öz

Bu araştırmanın amacı, maceraya dayalı hava sporlarından olan Yamaç Paraşütü, Yelken Kanat, Planör gibi Çok Hafif Hava Araçlarını (ÇHHA) kullanan pilotların heyecan arama düzeylerinin belirlenmesi ve serbest zaman doyumunu ile arasındaki ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmanın evrenini Türkiye’de ÇHHA pilotluğuyla ilgilenen bireyler oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise yaşları 18 ila 67 yaş arası değişkenlik gösteren 118 kadın, 488 erkek katılımcı olmak üzere toplam 606 ÇHHA pilotu oluşturmaktadır. Katılımcılar hava sporları ile ilgili THK onaylı kuruluşlar, üniversite kulüpleri, özel eğitim veren okullar, hava sporları ile ilgili forum, blog ve internet üzerinden oluşturulan gruplara kayıtlı üyeler arasından olasılıklı örnekleme tekniklerinden basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve Zuckerman (1994) tarafından geliştirilen Heyecan Arama Ölçeği (HAÖ) ile Beard ve Ragheb (1980) tarafından geliştirilen Serbest Zaman Doyum Ölçeği (SZDÖ) kullanılmıştır. Veri analizinde öncelikle tanımlayıcı istatistik ve frekans analizleri yapılmıştır. “Levene” değerleri incelenerek varyansların homojenliği doğrulanmış daha sonra “bağımsız örneklem t testi” ve “tek yönlü varyans analizi” (ANOVA) uygulanmıştır. “Doğrusal regresyon analizi” ile ölçekler arasındaki etki test edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, pilotların heyecan arama düzeyleri ve serbest zaman doyumlarına bağlı olarak cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu ve gelir seviyesi değişkenlerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Doğrusal regresyon analizi sonucunda heyecan aramanın ($\beta=.12$, $t=3.24$, $p=.00$) serbest zaman doyumunu olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Serbest Zaman, Rekreasyon, Macera Rekreasyonu, Heyecan Arama, Serbest Zaman Doyumu.

Investigating the Relationships Between Sensation Seeking and Leisure Satisfaction in Adventure Recreation: Sample of Ultralight Aircrafts Pilots

Abstract

The purpose of this research is to determine sensation seeking levels of pilots using Ultra Light Aircraft, which are adventure-based air sports such as Paragliding, hang-gliding, gliding, and to analyse its relationship with leisure satisfaction. The research population consists of individuals who are interested in ultralight aircrafts in Turkey. The sample has been composed of a total of 606 ultralight aircraft pilots, with 118 women, and 488 men aged 18 to 67. The research sample has been randomly selected from among pilots of ultralight aircrafts registered at THK-approved organizations of light sport aircraft, and members of university clubs, private schools, forums and blogs dealing with air sports. The personal information form prepared by the researchers, the Sensation Seeking Scale developed by Zuckerman (1994) and the Leisure Satisfaction Scale developed by Beard and Ragheb (1980) were used as data collection tools in the research. In the data analysis, firstly descriptive statistics and frequency analysis have been performed. The homogeneity of the variances was confirmed by examining the "Levene" values, then the "independent sample t test" and "one-way analysis of variance" (ANOVA) have been used. Linear regression analysis has been utilized to test the size of any effect among research variables. According to the findings of the study, there are significant differences between levels of sensation seeking and leisure satisfaction regarding sex, age, marital status, education and income levels of participants. As a result of linear regression analysis, sensation seeking ($\beta=.12$, $t=3.24$, $p=.00$) positively affects leisure satisfaction.

Keywords: Leisure, Recreation, Adventure Recreation, Sensation Seeking, Leisure Satisfaction.

* Bu çalışma, İkinci yazar danışmanlığında Tolga Beşikçi'nin yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

† Sorumlu Yazar: Tolga Beşikçi, E-posta: tolga.besyo@hotmail.com

GİRİŞ

Son yüzyılda hızlı bir gelişim gösteren sanayi unsuruna bağlı olarak artan hızlı kentleşme neticesinde kent içi çevresel faktörlerin azalmasıyla toplumun serbest zaman ve rekreasyon gereksinimlerinde de önemli değişimler meydana gelmiştir. Çağımızda serbest zamanı değerlendirmenin bir yaşam şekli haline geldiği görülmektedir. Bu nedenle, serbest zamana yönelik etkinliklerin yoğunluk kazanması ve bu etkinliklerin uygulama alanlarının genişletilmesi için yaratıcı fikirlerin olduğu projelerin ve programların üretilmesi rekreasyon paydaşlarına yarar sağlayacaktır. Bu yönüyle serbest zaman etkinlikleri kendi felsefesini oluşturarak, kişinin psikolojik iyi olma haline, fiziksel yapısına ve sosyalleşmesine katkı yapmaktadır. Bireylerin aktif olarak ya da pasif şekilde katılım gösterdikleri etkinlikler, yaşam şekillerine etki eden uğraşları da içine alarak onların toplumla bütünleşmelerine destek olmakla birlikte toplumsal hayatta da olumlu etkiler göstermektedir (Ardahan ve Yerlisu-Lapa, 2011). Bunun yanında teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği hareketsizlik ve stresli kent yaşamı bireyleri fizyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan olumsuz yönde etkilemektedir. Bu olumsuzluklardan kurtulmak amacıyla bireylerin şehirden uzak ve açık alanlarda gerçekleştirilebilecekleri rekreasyonel aktivitelere yöneldiği düşünülmektedir. Geçmişten günümüze açık ve doğal alanlar, insanların günlük yaşamlarının sıradanlıklarından kurtulup doğaya ait varlıklarla bir arada olabilecekleri bir tür sığınak olmuştur. Bu alanlar, çağlar boyunca toplumların yaşam biçimine ve kültürüne göre fonksiyonel farklılıklar göstermiştir (Ocak, 2006). İnsanın doğadaki yaşamı, ilkel dönemlerden günümüze kadar yaşamını sürdürme merkezinde devam ederken kazanılan doğacı paradigma, 18. Yüzyıl süresince doğa bilimlerine aktarılmış ve sosyal bilimler özelinde incelenmeye başlanmıştır. Bu yaklaşımla doğal alan rekreasyonu kapsamındaki macera sporlarına dönüşen ve günümüzde keyif aldığımız etkinliklerin kökeni, tarihsel süreçteki hava, kara ve su üzerindeki seyahat yöntemleridir (Dinç, 2021; Draper ve Hodgson, 2008).

Doğal alan rekreasyonu, benzersiz öğrenme fırsatları yaratan maceralı etkinlik fırsatlarıyla birlikte diğer açık alan etkinliklerinden ayrılmaktadır. İster kültürel aktarımın sonucu isterse de yeni bir etkinlik alanı olsun, bu macera arayış fenomeni Ewert'e göre (2007) toplumlarının dokusuna aşılana alışkanlık halini almıştır. Doğal alanlarda yapılacak bu etkinlikler yoluyla elde edilecek faydalar kent yaşamının getirmiş olduğu olumsuzlukları azaltmak için bireylere fırsatlar sunmaktadır. Bu sayede doğal alanlar farklı birçok rekreatif etkinliklerin yapılabileceği yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanlar tırmanmadan yürüyüşe, kayaktan yamaç paraşütüne kadar açık alanda yapılabilecek rekreasyona olanak vermektedir (Çalık, Başer, Ekinci ve Kara, 2013). Açık alanda yapılan havacılık etkinlikleri doğal alan macera etkinlik grubuna en son eklenen yöntem olmasına rağmen, 1783'te başlayan balonculuk deneyimleriyle dikkat çekici biçimde köklüdür (Draper ve Hodgson, 2008). Çok Hafif Hava Araçları (ÇHHA) başlığı altında inceleyebileceğimiz yamaç paraşütü ve yelken kanat branşları bu tür maceraya dayalı spor etkinliklerindedir.

İnsanlar arasındaki doğa sporları ve macera rekreasyonu ilgisi özellikle dağlık bölgelerde giderek artış göstermekte bu alanın ticari yanını oluşturan ekstrem sporlar ise milyarlarca dolarlık bir endüstrisi ile milyonlarca insanı kendine çekerek ivmelenmeye devam edecek görülmektedir (Brymer ve Schweitzer, 2017). Son otuz yıllık zaman dilimi içerisinde

modern şehir toplumlarında macera rekreasyonuna yönelik ilginin giderek artmasıyla Türkiye’de hava sporlarına katılım gösterenlerin sayısı da her geçen gün artış göstermektedir. Bu nedenle macera sporları adı altında yapmış olduğumuz ve içerisinde risk, heyecan, motivasyon gibi faktörleri barındıran çok hafif hava araçlarıyla ilgilenen bireylerin bu sporlara katılım nedenleri ve beraberinde gelen heyecan arama düzeyleri ile sağlanan doyum boyutunun ne derecede önemli olduğu sorusu ortaya çıkmaktadır. Özellikle günübirlik ve günışı rekreasyonel turizmi destekleyen bu durum macera rekreasyonuna katılan tüketici davranışlarıyla ilgili araştırmaları da tetiklemektedir (Schott, 2007). Bu açıdan bakıldığında macera rekreasyonuna ilişkin çalışmaların ulusal ve uluslararası literatürde sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla Çok Hafif Hava Araçlarının tüm pilotlarını ilgilendiren macera rekreasyonu katılımına yönelik heyecan arayış düzeyi ve serbest zaman doyumunu üzerine etkileri ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ewert ve Hollenhorst (1989), tarafından Ohio State Üniversitesinde doğa sporları kurs eğitimi alan 106 öğrenciye deneyim, katılım sıklığı ve beceri seviyelerine yönelik 25 sorudan oluşan macera test ölçeği hazırlanmış ve bu ölçeğe göre ortaya konulan modelde, yamaç paraşütçülerinin katılım sürekliliğinin, katılım sıklığı, beceri seviyesi ve risk farkındalığıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Fakat alana ilişkin literatür incelendiğinde hava sporları ile uğraşan bireyler üzerinde gerek heyecan arayışı gerekse de doyum unsurlarını içeren herhangi bir çalışma yapılmadığı bilinmektedir.

Günümüzde rekreasyonun geniş kitlelere hitap etmesi ve birçok araştırmacının ilgisini çekmesi, bu alanla ilgili bilimsel çalışmaların sayısını arttırmakta, farklı rekreasyon alanları üzerine araştırmalar yapma ihtiyacını doğurmaktadır. Geniş yelpazesi sayesinde birçok amaca hizmet eden rekreasyon uğraşları arasında maceraya dayalı rekreasyona da rastlamak mümkündür (Ardahan ve Yerlisu-Lapa, 2011; Ewert ve Hollenhorst, 1995; Houge-Mackenzie ve Hodge, 2019; Little, 2002; Priest ve Gass, 1997). Doğal alan macera etkinliklerinin en basit formu ve diğer tüm etkinliklerin neredeyse temeli olan doğa yürüyüşünün (trekking) sağlık ve psikolojik iyi oluş sağladığı bildirilmiştir. Buna ek olarak yapılan çalışmalar vücut yağ kitlesinin azaltılması, tansiyon, kardiyovasküler ve solunumun iyileştirilmesi, kalp krizi ve serebral hastalık riskinin azalması, kas ve iskelet sisteminin kuvvetlendirilmesi (Wannamethee, Shaper ve Walker, 2000); diyabet ve kolon kanseri riskinin düşmesi (Wannamethee ve ark., 2000; Rockhill ve ark., 1999) gibi fiziksel sağlık, benlik algısında iyileştirme, kendine güven artışı (Tarrant, Manfredo ve Driver 1994); negatif stresten kaçınma (Coleman ve Iso-Aloha, 1993; Tarrant, 1996); yaşam kalitesinin ve yaşam beklentisinin artması (Riddick ve Steward, 1994) gibi psikolojik sağlık faydasına ilişkin verileri paylaşmışlardır. Buna ek olarak macera eğitim programlarının, sosyal yeterlilikler üzerine pozitif etki yarattığına ilişkin yeterli araştırma sonuçları da bulunmaktadır (Asensio-Ramon ve ark., 2020; Hattie, Marsh, Neill ve Richard, 1997). Ekstrem spor katılımına yönelik gerçekleştirilmiş çalışmalar, riskli olmasına karşın doğal çevreyle güçlü bir yakınlık ve bağlantı geliştiren etkinliklerin; olumlu duygular (Dinç, Koca, Demirhan ve Aşçı, 2004), kendine ve başkasına güven ve risk alma becerilerinde yükselme (Çelebi, Dinç, Özen ve Aras, 2009), öz-etkililik algılarında artış (Özen, Özen, Tiryaki ve Sönmez, 2014) gibi psikolojik faydaları olduğunu raporlanmıştır. Ekstrem ve macera sporları katılımcılarının kişilik özelliklerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar ise katılımcıları risk alma, heyecan arama ve psikolojik uyarılmışlık (canlılık) arayışıyla ilişkilendirilmiş ve katılımın cesaret ve alçakgönüllülük gibi özel kişilik yapısını

destekleyebileceğini (Brymer ve Oades, 2009) belirtmişlerdir. Ayrıca yüksek riskli spor katılımının insanlar üzerinde biçimlendirici ve “dönüşümsel faydaları” olabilecek “temel insani değerleri” keşfetme ve benimsemeye fırsat yarattığı ileri sürülmüştür (Brymer ve Schweitzer, 2013). Zarardan kaçınma özelliğinde düşük puan alan dağcılık ve uçurum paraşütçüleri, çoğunluğu endişelendiren durumlarda bile cüretkâr, cesur, kaygısız, rahat, açık yürekli, iyimser, tehlike ve belirsizlik karşısında kendine güvenli tanımlanmışlardır. Kişilik yapılarının nörokimyasal olarak şekillendirildiği ve orta düzeyde kalıtsal nitelik taşıdığı düşünüldüğünden, katılımın belirli dereceye kadar genetik olarak belirlenmiş olması muhtemel görülmüştür (Mei-Dan ve Carmont, 2013; Monasterio, 2012; Monasterio, Mulder ve Frampton, 2012). Ayrıca Dinç ve Yavaş-Tez (2019) çalışmalarında dışa dönük kişilik özelliği taşıyan sol beyin baskın, aleksitimik macera rekreasyon katılımcılarının, daha fazla risk alma eğiliminde olduğunu belirlemişlerdir. Bu tür etkinliklere katılan bireylerin heyecan arama düzeyleri ve elde ettikleri doyum düzeyleri etkinliklere katılmayan bireylere kıyasla farklılık göstermesi beklenebilir. Bunun yanında maceraya dayalı rekreasyonun bireyin benlik tasarımı ve psikolojik gelişimi üzerinde potansiyel bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Bu açıklamalardan yola çıkarak araştırmanın temel amacı, Çok Hafif Hava Araçları (ÇHHA) pilotlarının heyecan arayışları ve serbest zaman doyum düzeylerinin demografik değişkenlere göre belirlenmesi ve aralarındaki ilişkinin macera rekreasyonu kapsamında açıklanmasıdır. ÇHHA eğitiminde (yamaç paraşütü, yelken kanat vb.) görev alan profesyoneller için katılımcıların tercih ettiği çevresel özellikler ve risk alma boyutunda da yararlı bilgiler sağlanması hedeflenmektedir. Bu sebeple, ÇHHA pilotlarının heyecan arayışı ve serbest zaman doyum düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın sınırlı olan hem hava sporlarına hem de alana ilişkin literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Temelinde macera barındıran ve doğal alanlarda yapılan hemen her türlü doğal alan rekreasyonu belirli zaman dilimleri içerisinde gerçekleştirilmektedir. Yapısı gereği bu etkinlikler için ayrılan zamanın özel olması ve günlük yaşantımızdaki zaman dilimlerinden farklılık göstermesi, bireylerin özgürce hareket edebilecekleri bir zaman olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Bahsi geçen bu zaman diliminin daha iyi anlaşılabilmesi ve konunun alt yapısının şekil kazanması açısından öncelikli olarak “serbest zaman” ve “rekreasyon” kavramlarının üzerinde durulmasının yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Serbest Zaman (Leisure): Belirli bir zaman dilimi olmaktan ziyade, zamanın nasıl kullanıldığı ile ilgilidir. Yapılan etkinliğin formu ya da biçimiyle değil, anlamıyla ayırt edilmektedir (Kelly, 1982). Bu bakımdan her birey serbest zamana farklı anlamlar yükleyebilir. Serbest zamanın öznel bir deneyim olması açıklaması zor bir kavram olduğunu göstermektedir (Mannell, 1999). Çağdaş görüşün genelinde serbest zaman bir aktivite, düşünce tarzı ya da zamanın bir bölümü olarak algılanmaktadır. Bazen bu üç boyut birleşerek bireylerin bilgi ve becerilerini aktarabilecekleri ya da toplum yaşamına katkı sağlayabilecekleri serbest zamanlar olarak görülmektedir. Bireylerin kendilerini doyum etmek amacıyla gönüllü olarak katıldıkları memnuniyet veren bu zaman dilimleri bireysel, sosyal ve mesleki görevlerimizden arta kalan bölümlere işaret eder (Jenkins ve Pigram, 2003). Bu sebeple de kesin bir tanımın yapılmasının zor olması nedeniyle ortak paydada birleşen ifadeler yer veren evrensel tanımlar yapılabilir. Broadhurst (2001), serbest zamanı istediğimiz gibi harcayabileceğimiz mevcut zaman dilimi

olarak tanımlamaktadır. Tekin'e (2009) göre ise serbest zaman, bireyin özgür iradesini kullanarak seçim yapabildiği, bu seçim doğrultusunda fayda sağladığı serbestçe geçirilen zamandır. Yapmakla yükümlü olduğumuz işlerin dışında kalan, biyolojik gereksinimlerin ötesinde ve gelir sağlamak için verdiğimiz mücadelelerden bağımsız geçirilen zamanda sağduyulu olmayı ifade etmektedir. Wang, Chen, Lin ve Wang (2008) serbest zamanın hayatımızda giderek daha önemli rol oynadığını çünkü stresin azaltılması, öğrenme verimliliğinin artırılması, zihin ve beden uyumunun sağlıklı bir denge içerisinde olması gibi birçok ihtiyacımızı karşıladığını ifade etmektedirler. Bu bilgiler ışığında, maceraya dayalı yapılan etkinliklerin serbest zamanlarda ve kişinin özgür iradesine bağlı olarak gerçekleştirilen etkinlikler olduğu varsayılabilir. Bu bağlamda araştırmanın temelini oluşturan, macera rekreasyonuna katılım için zaman planlaması oluşturulmasının, faaliyetlere olumlu etkiler sağlayacağı öngörülebilir. Serbest zaman dilimi içerisinde yapılan bu etkinliklere katılımı arttıracak heyecan arama unsurları ve bireyde uyandırdığı doyum düzeyi, serbest zaman kavramının temelinde yatan bir özellik olarak düşünülebilir.

Serbest Zaman Doyumu (Leisure Satisfaction): Günümüzde en genel anlamıyla, bireyin beklentilerinin karşılanması durumunda hissedilen değerler toplamı olarak ifade edilen doyum, durumluk ve süreklilik arz eden bir duygu durumudur (Ardahan ve Yerlisu- Lapa, 2010). Doyum; bir olay karşısında dürtü, güdü, ihtiyaç ve beklenti gibi bir takım duygu durumlarının karşılanması olarak nitelendirilmektedir. Kişilerin beklentileri ile sahip oldukları arasındaki farklılık doyum düzeyini etkileyen bir durum olmakla birlikte söz konusu farklılığın az olması durumunda doyum seviyesi de o kadar yüksek olacaktır. Serbest zaman doyumunu ise; bireylerin serbest zamanlarını değerlendirme biçimlerinden algıladıkları kaliteyle yakından ilgilidir; genel bir ifadeyle bireylerin serbest zamanlarından ne kadar memnun olduklarını ifade etmektedir (Kovacs, 2007). Mannell ve Kleiber (1997) serbest zaman doyumunu, bireylerin rekreasyona katılımları sonucunda ilgi, istek ve ihtiyaçlarının karşılanması şeklinde tanımlamaktadır. Bunun yanı sıra Beard ve Ragheb (1980) ise çalışmalarında serbest zaman doyumunun kişisel bir seçim olduğunu ifade etmektedir. Serbest zaman doyumuna ilişkin alan yazın incelendiğinde, dünyada ve Türkiye'de macera rekreasyonu, heyecan arayışı ve serbest zaman doyumunu kavramları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Chen, Li ve Chen'in (2013) yapmış olduğu çalışmada, serbest zaman katılımının serbest zaman doyumunu pozitif yönde etkilediği bulunmuştur. Kao'nun (1992) serbest zaman doyum düzeyini belirlemeye yönelik yapmış olduğu araştırmada ise serbest zaman aktivitelerine katılım sıklığı, serbest zaman deneyimi ve motivasyon ile serbest zaman doyumunu arasındaki ilişki incelenmiş ve aktiviteye katılım sıklığının serbest zaman deneyimini ve doyum düzeyinin arttığı görülmüştür. Serbest zaman doyumunun ölçülmesine yönelik üniversite öğrencileri ve gençler üzerinde yapılan çalışmalarda ise (Karlı, Polat, Yılmaz ve Koçak, 2008; Trottier, Brown, Hobson, Miller, 2002), katılımcıların serbest zaman aktivitelerine katılımları sonucunda elde ettikleri doyum düzeyi araştırılmış ve aktiviteye katılımla doyumun doğru orantılı olduğu gözlemlenmiştir. Böylelikle bireylerin serbest zamanları değerlendirme biçimleriyle sağladıkları doyum arasında doğrudan bir ilişki kurulabilir.

Rekreasyon (Recreation): Rekreasyon kavramına genel bir tanım getiren Kılbaş (2010) rekreasyonu, bir deneyim olarak görerek bireysel ya da grup olarak serbest zamanlarda belirli

fiziksel, sosyal ve duygusal davranışları kazanmak için gönüllü olarak katılımın gerçekleştirildiği etkinlikler şeklinde tanımlanmaktadır. Bu etkinlikler katılımcılar tarafından belirli kişisel ihtiyaçların doyumu için ya da tamamen memnuniyete yönelik seçilir. Rekreasyon toplumsal programların bir parçası olarak karşımıza çıktığında yapıcı hedeflere ulaşmak için dizayn edilmiş olmalıdır (Torkildsen, 2002). Genel anlamda rekreasyon, bireylerin kendilerini özgür hissettikleri zamanlarda eğlence ve doyum dürtüleri ile isteyerek katıldıkları ve sonucunda yorgunluklarını giderdikleri fiziksel ve ruhsal açıdan yaratıcı bir güç kazandıran faaliyetler olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda bireyi canlandırarak yenileme işlevi gören rekreasyon hoşça vakit geçirme olanakları sunarak bireylerin problemlerini gidermeye yönelik fırsatlar yaratmaktadır. Rekreasyonun herhangi bir tutum, yaklaşım ya da psikolojik açıdan gösterilen reaksiyona verilen kişisel bir tepki olduğu varsayılmaktadır (Torkildsen, 2010).

Macera Rekreasyonu (Adventure Recreation): Maceraya yönelik etkinlikler katılımcılar tarafından sonuçların bilinmediği ve bu sonuçların katılımcılarca etkilendiği, genel olarak doğal ve açık alanlarda gerçekleştirilen, risk algısı yaratan veya tehlike faktörlerini kapsayan rekreasyonel etkinliklerdir (Ewert ve Hollenhorst, 1995). Little'a (2002) göre macera rekreasyonu, doğal ortamda fiziksel ve zihinsel mücadele gerektiren ve yoğunlukla bilinmeyen bilgiye ve geliştirilecek beceriye ulaşmaya yönelik serbest zaman etkinliklerinin farklılık yaratan bir formudur. Bu açıdan baktığımızda maceraya atılan bireyin eylem sonunda elde edeceği deneyimin, daha sonra gerçekleştirilecek etkinliklerde karşılaşılan riskli durumların üstesinden gelmek için kolaylık sağlayacağı söylenebilir. Swarbrooke, Beard, Leckie ve Pomfret (2003), maceranın süregelen etkinliklere bağlanmadan katılımcının ruh haline veya motivasyonel yaklaşımına göre tanımlanması gerektiği sonucuna varmıştır. Maceraya dayalı gerçekleştirilen etkinliklerde en fazla tercih edilen doğa sporları etkinlikleridir. Doğa sporları, bireyin var olan bilgisi, becerisi ve kondisyonu ile herhangi bir hayvan ve motor gücü yardımı olmaksızın doğadaki var olan potansiyel zorluğa ve risklere karşı çaba göstermesine ve hayatını devam ettirmesine yönelik etkinliklerdir (Priest ve Gass, 1997). Doğada yapılan sporlar, motor gücüne dayalı motor-kros, araba yarışı, motorlu tekne gibi etkinlikleri, benzer şekilde hayvan gücüne dayalı; ata binme, köpekli kızak gibi etkinlik alanlarını kapsamamaktadır. Söz konusu bu etkinliklerin birer doğal alan rekreasyonu olmalarına rağmen, doğa sporları etkinliklerine genel olarak eşlik eden insan gücü desteğinin kısıtlı, doğal çevreye verilen en az etki felsefesinden uzaktırlar (Dinç, 2018; 2021).

Heyecan Arama (Senseation Seeking): Heyecan arama kuramı ile ilgili çalışmalar ilk kez 1979'da Marvin Zuckerman tarafından yapılmıştır. Bireylerin farklı dürtü düzeylerine ve heyecan ihtiyaçlarına sahip olduğunu iddia ederek heyecan arama kuramını ortaya koymuştur. Bu kuram genel olarak alışık olunmayan durumlarda, yeni uyaranlarda bireyin cesareti ya da araştırma güdüsüyle ilişkilendirilmiştir. Kuram içerisinde yoğunluk kavramı ön plana çıkartılmıştır. Yoğunluğun içsel bir ödül olabilmesi için bireyin yüksek düzeyde heyecan arayışı içerisinde olması gerekmektedir (Zuckerman, 2007). Dolayısıyla içerisinde risk barındıran eylemlerin heyecan arama davranışı ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Zuckerman (1994), heyecan arama ile ilgili yapmış olduğu çalışmalarda heyecan aramayı; "Birtakım yeni, çeşitli, karmaşık ve yüksek düzeyde heyecan arama ve deneyim elde etmek, aynı zamanda bu deneyimler uğruna fiziksel, sosyal, yasal ve finansal riskleri göze almak" olarak tanımlamıştır. Doğada gerçekleştirilen bazı spor etkinlikleri heyecan arayanlar için

doyum edici nitelikte olabilir. Paraşüt, yelken kanat, otomobil yarışı, tırmanış gibi yüksek risk ve hız içerikli etkinlikler heyecan arayanlara alışılmışın dışındaki hisleri yaşatmaktadır (Gundersheim, 1987). Havada gerçekleştirilen aktiviteler bireylere bu heyecanı yaşatmaktadır. Hızla yükseklere uçanlarla, rüzgârın kaldırıcı kuvvetinden yararlanarak uzaklara süzüllebilen maceracı kişilere günümüzde rastlamak mümkündür. Bu tür maceraya yönelik hava sporları riskli olarak algılansa da heyecan yaşamak isteyen katılımcılar için bir tercih sebebidir. Bu nedenlerle yamaç paraşütü, planör, yelken kanat, paraşüt gibi aktivitelerle ilgilenenlerin heyecan arama düzeylerinin yüksek olduğundan söz edilebilir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada macera rekreasyonu kapsamında yer alan hava sporları incelenerek, bu sporları yapan bireylerin heyecan arayışları ile aktiviteden aldıkları doyumun araştırılması ve elde edilen bulgular ışığında, bu alandaki mevcut durumun değerlendirilmesi ve atılabilecek adımlar konusunda önerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda örnekleme betimleyebilmek adına anket tekniği ile verilerin toplandığı nicel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki ÇHHA pilotları oluştururken; örneklem grubunu ise, 682 Çok Hafif Hava Aracı pilotu arasından anket formunu eksiksiz olarak dolduran, yaşları 18 ila 67 arasında değişen, 118 kadın, 488 erkek toplam 606 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan pilotların seçim kriterleri arasında; aktif olarak uçuş yapıyor olmak, en az P2 seviyesinde lisanslı pilot olmak, ticari veya tandem uçuş yapmıyor olmak gibi özellikler dikkate alınmıştır. Örneklem grubu; THK onaylı kuruluşlara, üniversite kulüplerine, özel eğitim veren okullara, hava sporları ile ilgili forum, blog ve internet üzerinden oluşturulan gruplara kayıtlı üyelere meydana gelmektedir. Ağırlıklı olarak Ege Bölgesi'nde (Fethiye, Ören, Muğla; Spil, Manisa; Bozdağ, İzmir) hava sporları ile uğraşan pilotlar ile Türkiye'nin bazı bölgelerinde (THK İnönü Uçuş Eğitim Merkezi, Eskişehir; Bademağacı, Antalya; Gelincik, Mersin; Menekşe, Adana; Ulubat Gölü, Bursa) uçuş etkinliklerine katılan ÇHHA pilotları çalışmanın gönüllü katılımcı sayısını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra katılımcılar, ÇHHA branşı, kaç yıldır bu branşla ilgilendiği, kaç kez kaza/kırım yaşadığı, bu branşı nasıl öğrendiği, toplam uçuş sayısı, ne sıklıkla uçuş gerçekleştirdiği ve pilot sertifika sınıfı gibi araştırma konusuna ilişkin soruları da cevaplandırmıştır.

THK onaylı lisansa sahip pilot potansiyelinin %5'lik dilimine ulaşmak ve sezon içerisinde düzenlenen havacılık etkinliklerinin (Yarışma, Festivaller, Organizasyonlar vb.) en az 3 tanesine katılarak veri toplamak ulaşılmak istenen örneklem hedefi olarak belirlenmiştir. Hedeflenen örneklem sayısına ulaşmak için Türk Hava Kurumu'ndan ve Gelişmekte Olan Spor Branşları Federasyonu (GOSBF) bünyesinde faaliyetlerine devam eden Hava Sporları Branşından destek alınmıştır. Bunun yanında Çok Hafif Hava Araçlarının kullanıldığı özel kulüplerin yetkilileri ile görüşülüp çalışmaya destek vermeleri konusunda girişimlerde bulunulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Heyecan Arama Ölçeği (HAÖ) ve Serbest Zaman Doyum Ölçeği (SZDÖ) kullanılmıştır. Demografik değişkenlerin yer aldığı kişisel bilgi alanı ve ölçme araçları bir araya getirilerek bütünleşik bir anket formu oluşturulmuştur. Çalışmada katılımcıların, demografik bilgilerini tespit etmek amacıyla kullanılan kişisel bilgi formunda, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, ekonomik durum gibi genel sosyo-ekonomik düzeyleri sorgulanmıştır.

Heyecan Arama Ölçeği “SSS-V” (HAÖ): “SSS-Form V” heyecan arama özelliğini tanımlamak için kullanılan standart testtir. Heyecan arama ölçeği Zuckerman (1991) tarafından 1960’lı yıllarda oluşturulmaya başlanmış ve o tarihten itibaren ölçek formu birçok düzenleme ile geliştirilmiştir. Süregelen çalışmalar sonunda Zuckerman (1994) Senseation Seeking Form-V (SSS-V) “Heyecan Arama Ölçeği” ni oluşturmuştur. Bu ölçek yaygın şekilde kullanılan ve en popüler heyecan arama ölçeklerinden biridir (Haynes, Miles ve Clements, 2000). Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmaları Öngen (2007) tarafından yapılmıştır.

Heyecan Arama Ölçeği toplamda 40 madde ve 4 alt boyuttan oluşan çok boyutlu bir ölçektir. Her bir alt boyutta zorunlu seçmeli olarak sunulan 10 madde yer almaktadır. Her madde “A” ve “B” olmak üzere iki seçenekten birinin zorunlu tercih edilmesine yöneliktir.

“Heyecan ve Macera Arama” (Thrill and Adventure Seeking - TAS) alt boyutu 3, 11, 16, 17, 20, 21, 23, 28, 38 ve 40. maddelerden oluşurken, hız ve tehlike içeren davranışlarla heyecan verici sıra dışı etkinlikleri yapma arzusunu yansıtmaktadır. “Deneyim Arayışı” (Experience Seeking - ES) alt boyutu 4, 6, 9, 10, 14, 18, 19, 22, 26 ve 37. maddelerden oluşmaktadır. Bu alt boyutta alışılmamış bir yaşam tarzı, yeni ve farklı deneyim arayışı ve alışılmışın dışında bir yaşam tarzı ifadelerine yer verilmektedir. “Şartlı Refleks Yitimi” (Disinhibition - DIS) alt boyutu sosyal aktivitelere, partilere veya seks içerikli etkinliklere alkollü ya da benzeri maddelerin tüketimiyle girişme gereksinimini yansıtan maddeleri içermektedir. Söz konusu maddeler 1, 12, 13, 25, 29, 30, 32, 33, 35 ve 36. maddelerdir. “Sıkılmaya Yatkınlık” (Boredom Susceptibility - BS) alt boyutu ise; 2, 5, 7, 8, 15, 24, 27, 31, 34 ve 39. maddelerden oluşmaktadır. Bu alt boyut, tekrarlardan, rutinlerden ve sıkıcı aktivitelerden ya da monoton ve donuk insanlardan hoşlanmamayı ifade eden maddeleri kapsamaktadır (Zuckerman, Eysenck ve Eysenck, 1978).

Heyecan aramaya yönelik değerlendirme 40 madde kapsamında yapılmakta olup her bir madde 1 puan olarak ele alınmaktadır. Katılımcıların “A” ya da “B” şıkları arasında yapmış oldukları seçim sonucunda toplam heyecan arama puanı belirlenir. “Heyecan ve Macera Arama” alt boyutunda yer alan 3, 16, 17, 23 ve 28. maddelerde “A” şıkkının; 11, 20, 21, 38 ve 40. maddelerde “B” şıkkının işaretlenmesi; “Deneyim Arayışı” alt boyutunda yer alan 6, 9, 14, 18 ve 22. maddelerde “A” şıkkının; 4, 10, 19, 26 ve 37. maddelerde “B” şıkkının işaretlenmesi; “Şartlı Refleks Yitimi” alt boyutunda yer alan 1, 29, 32 ve 36. maddelerde “A” şıkkının; 12, 13, 25, 30, 33 ve 35. maddelerde “B” şıkkının işaretlenmesi; “Sıkılmaya Yatkınlık” alt boyutunda yer alan 5, 8, 24, 34 ve 39. maddelerde “A” şıkkının; 2, 7, 15, 27 ve 31. maddelerde “B” şıkkının işaretlenmesi durumunda katılımcı tam puan almaktadır. En yüksek toplam puanın 40 en düşük toplam puanın 1 olduğu ölçekte katılımcıların heyecan arayış düzeylerinin

yüksek sayılabilmesi için ortalamanın üzerinde bir puan almaları gerekmektedir (WSM, 2009). Öngen (2007) tarafından yapılan ölçeğin geçerlik güvenirlik ve Türkçe uyarlama çalışması sonucunda, toplam iç tutarlılık katsayısı 0.82 olarak belirlenmiştir.

Serbest Zaman Doyum Ölçeği “LSS” (SZDÖ): Serbest Zaman Doyum Ölçeğinin (Leisure Satisfaction Scale / LSS) orijinal formu toplam 51 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Beard ve Ragheb (1980) tarafından geliştirilen ölçek, Idyll Arbor, Inc. (1991) tarafından toplam 24 maddeden ve yine 6 alt boyuttan oluşan kısa forma dönüştürülmüştür. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmaları ise Gökçe (2011) tarafından yapılmıştır. 5’li Likert Tipi ölçek yapısında olan kısa form “Neredeyse hiç doğru değil”, “Nadiren doğru”, “Bazen doğru”, “Çoğu kez doğru”, “Neredeyse her zaman doğru” şeklinde 1 ile 5 arasında puanlandırılmıştır. Ölçeğin geçerlilik güvenirliği Beard ve Ragheb (1980) tarafından ölçeğin uzun formu için yapılmış ve güvenirlik analizinde her bir boyut için alınan Cronbach α katsayısı 0.85 ve 0.96 arası değişmektedir. Ölçeğin kısa formunda ise katsayı ortalaması 0.93’tür. Türkçe geçerliliğine ilişkin yapılan madde analizlerinde ölçeğin 6 alt boyutlu yapısını doğrulayan bulgular elde edilmiştir. Alt boyutların iç tutarlılık güvenirliğine sahip olup olmadığını belirlemek için ölçeğin geneline ve alt boyutlarına ilişkin Cronbach α değerleri hesaplanmıştır. Ölçeğin genel toplamdaki değeri; 0.90, Psikolojik alt boyut için; 0.77, eğitimsel alt boyut için; 0.77, sosyal alt boyut için; 0.76, rahatlama alt boyutu için; 0.80, fizyolojik alt boyut için; 0.79, estetik alt boyutu için; 0.79 olarak belirlenmiştir. Bu değerler 0.60-0.80 aralığında yer aldığından, SDTÖ’nün iç tutarlılık güvenirliğine sahip bir ölçek olduğu söylenebilir (Gökçe ve Orhan, 2011). Aynı zamanda ölçeğin kapsam geçerliliğinin sınanması yönelik yapılan Pearson çarpım momentler katsayısı ile tüm alt ölçeklerde 0.29 ile 0.78 arasında değişen oranlarda anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur (Gökçe, 2008). SZDÖ’nün alt boyutları ise sırasıyla; Psikolojik, Eğitimsel, Sosyal, Fiziksel, Rahatlama ve Estetik olmak üzere 6 başlık adı altında incelenmektedir.

Her bir alt boyutta toplam 4 madde yer almaktadır. 1, 2, 3 ve 4. maddeler “Psikolojik” alt boyutunu; 5, 6, 7 ve 8. maddeler “Eğitimsel” alt boyutunu; 9, 10, 11 ve 12. maddeler “Sosyal” alt boyutunu; 13, 14, 15 ve 16. maddeler “Fiziksel” alt boyutunu; 17, 18, 19 ve 20. maddeler “Rahatlama” alt boyutunu; 21, 22, 23 ve 24. maddeler ise “Estetik” alt boyutunu oluşturmaktadır.

Araştırma Etiği

Araştırmanın etik onayı, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Etik Komisyonu tarafından onaylanan 05.06.2015 tarih ve 16 karar numarası ile sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Veri toplama süreci sonunda gerek havacılık etkinliklerinden gerekse eğitim programları dâhilinde ve elektronik ortam üzerinden toplam 682 katılımcıya ulaşılmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilerek çalışmaya uygun olmayan, eksik bilgi olarak tespit edilen ya da bilgi kaybı olan veriler belirlenerek çalışmanın dışında tutulmuştur. Böylelikle eksiksiz olarak doldurulan 606 katılımcı formu değerlendirilmeye alınmıştır. 606 formun 383’ü elektronik anket ve elektronik posta yöntemiyle geri kalan 223 form ise THK onaylı kuruluşlara, üniversite kulüplerine ve özel eğitim veren okullara bağlı pilotlara, sezon içerisinde düzenlenen

havacılık etkinliklerinde (Yarışma, Festivaller, Organizasyonlar vb.) macera sever pilotlarla yüz yüze görüşerek uygulanan yazılı anketlerden elde edilmiştir. Eksiksiz doldurulan ölçme aracı formundan elde edilen veriler istatistik analizleri yapılmak üzere elektronik ortamdaki istatistik paket programına aktarılmıştır. Verilerin betimsel istatistikleri yapılarak yüzde, frekans, ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiştir. Heyecan Arama Ölçeği (HAÖ) ve Serbest Zaman Doyum Ölçeği (SZDÖ) ortalamalarının demografik değişkenlere ilişkin farkını göstermek için öncelikle “Levene” değerleri incelenerek varyansların homojenliği doğrulanmış daha sonra “bağımsız örneklem t testi” ve “tek yönlü varyans analizi” (ANOVA) uygulanmıştır. Doğrusal regresyon analizi ile heyecan aramanın serbest zaman doyumuna olan etkisi test edilmiştir. Verilerin istatistiksel analizinde ve yorumlarda, $p < .05$ ve $p < .01$ anlamlılık düzeyleri dikkate alınmıştır.

BULGULAR

Demografik Bulgular

Araştırmada elde edilen verilerin demografik dağılımı Tablo 1’deki gibidir.

Tablo 1. Demografik Verilerin Frekans Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Erkek	488	80.5
Kadın	118	19.5
Toplam	606	100
Yaş	Frekans	Yüzde (%)
25 yaş ve altı	167	27.6
26-35 yaş	183	30.2
36-45 yaş	167	27.6
45 yaş ve üzeri	89	14.7
Medeni Durum	Frekans	Yüzde (%)
Evli	274	45.2
Bekar	332	54.8
Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde (%)
İlk-Orta-Lise	98	16.2
Lisans	414	68.3
Lisansüstü	94	15.5

Tablo 1’de yer alan veriler incelendiğinde araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun erkek pilotlardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların yaş aralıklarına bakıldığında katılımın en çok olduğu yaş aralığı 26-35 yaş olduğu görülmektedir. Bekâr ve evli katılımcıların oranları ise birbirlerine yakındır. Eğitim durumları göz önüne alındığında, araştırmaya katılan katılımcıların büyük çoğunluğunun (%68,3) lisans düzeyinde eğitim durumuna sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Heyecan Arama Ölçeği ile cinsiyet ve Medeni Durum değişkenleri ortalamalarının t testi sonuçları

Cinsiyet		N	X	S	t
(HAÖ)	Kadın	118	22.86	4.80	6.09**
Toplam	Erkek	488	19.79	5.34	
Medeni Durum		N	X	S	t
(HAÖ)	Eveli	274	18.79	5.48	-6.80**
Toplam	Bekâr	332	21.70	4.92	

**p<.01

Cinsiyete ilişkin ölçek toplam puan ortalamasına bakıldığında kadın pilotların heyecan arama düzeyleri puan ortalamalarının erkek pilotlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Medeni duruma ilişkin ölçek toplam puanı ortalamasına bakıldığında ise, bekâr katılımcılar yönünde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Heyecan Arama Ölçeği ile yaş grupları ve eğitim durumuna ilişkin Tek Yönlü Varyans analizi sonuçları

		Yaş Aralığı	N	X	S	F	Fark
(HAÖ) Toplam		25 ve altı ^a	167	22.27	4.82	21.78**	
		26-35 ^b	183	21.21	5.09		a-c
		36-45 ^c	167	19.13	5.38		a-d
		45 ve üzeri ^d	89	17.52	5.21		b-c
		Toplam	606	20.38	5.37		b-d
						c-d	
		Eğitim Durumu	N	X	S	F	Fark
(HAÖ) Toplam		İlk-orta-lise ^a	98	17.50	5.74	18.36**	
		Lisans ^b	414	20.82	5.05		a-b
		Lisans Üstü ^c	94	21.47	5.41		a-c
		Toplam	606	20.38	5.37		

**p<.01

Tablo 3'te yer alan veriler incelendiğinde, HAÖ toplam puanında, tüm yaş gruplarındaki pilotlar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Araştırmada yer alan pilotların eğitim durumlarına göre heyecan arama düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna varılmıştır. Yaş grupları arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre, yaş grupları arası farklılaşmanın 25 yaş ve altındaki (X=22,27) pilotlarla 36-45 yaş (X=19,13) ve 45 yaş ve üzerindeki (X=17,52) pilotlar arasında olduğu görülmektedir. Bir diğer yaş aralığı olan 26-35 yaş (X=21,21) ile 36-45 yaş (X=19,13) ve 45 yaş ve üzerindeki (X=17,52) pilotlar arasında da anlamlı farklılıklar görülürken, 36-45 yaş (X=19,13) ve 45 yaş ve üzerindeki (X=17,52) pilotların ortalama değerleri de farklılaşmaktadır. Bu farklılıkların temel nedeni olarak pilotların farklı yaş grupları içerisinde yer alması gösterilebilir. Katılımcıların eğitim durumları değerlendirildiğinde farklılaşmanın ilk-orta-lise mezunu (X=17,50) olanlarla lisans mezunu (X=20,82) olanlar arasında ve lisansüstü mezunlar (X=21,47) arasında eğitim seviyesine bağlı olarak heyecan arayış düzeylerinde anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Serbest Zaman Doyum Ölçeği ile cinsiyet ve medeni durum değişkenleri ortalamalarının t testi sonuçları

	Cinsiyet	N	X	S	t
(SZDÖ) Toplam	Kadın	118	4.17	.60	3.55**
	Erkek	488	3.93	.67	
	Medeni Durum	N	X	S	t
(SZDÖ) Toplam	Evli	274	3.91	0.64	-2.36*
	Bekâr	332	4.04	0.68	

*p<.05, **p<.01

Yukarıdaki tabloya ilişkin veriler incelendiğinde, serbest zaman doyumu ölçeği toplam puan ortalamasında cinsiyete göre anlamlı farklılığın $t=3.55$ kadın pilotlar yönünde olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, serbest zaman doyumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Medeni duruma göre ise bekâr pilotlar lehine anlamlı farklılık $t=-2.36$ görülmektedir. Bekâr pilotların serbest zaman doyum düzeyleri ($X=4,04$), evli pilotlara ($X=3,91$) göre daha yüksektir.

Tablo 5. Serbest Zaman Doyumu Ölçeği ile yaş grupları ve eğitim durumuna ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Yaş Aralığı	N	X	S	F	Fark
(SZDÖ) Toplam	25 ve altı ^a	167	4.09	.72	3.65*	a-d
	26-35 ^b	183	4.01	.67		
	36-45 ^c	167	3.91	.67		
	45 ve üzeri ^d	89	3.84	.48		
	Toplam	606	3.98	.67		
	Eğitim Durumu	N	X	S	F	Fark
(SZDÖ) Toplam	İlk-orta-lise ^a	98	3.69	.84	11.15**	a-b a-c
	Lisans ^b	414	4.04	.61		
	Lisans Üstü ^c	94	4.01	.62		
	Toplam	606	3.98	.67		

*p<.05, **p<.01

Tablo 5'te yer alan veriler incelendiğinde, SZDÖ toplam puanında yaş grupları arası farklılaşmanın 25 yaş ve altındaki ($X=4,09$) pilotlarla 45 yaş ve üzerindeki ($X=3,84$) pilotlar arasında olduğu görülmektedir. SZDÖ toplam puan ortalamalarına baktığımızda ise, anlamlı farklılığın ilk-orta-lise düzeyinde ($X=3,69$) eğitim seviyesindeki pilotlar ile lisans ($X=4,04$) ve lisansüstü ($X=4,01$) eğitim seviyesinde olan pilotlar arasında olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Serbest Zaman Doyumunun yordanmasına ilişkin doğrusal regresyon analizi sonuçları

Değişken	Beta	Standart Hata	B	T	p	R ²
Sabit	2.05	0.16		12.20	0.00	0.19
HA	.01	0.00	.12	3.24	0.00	

Regresyon analizi sonucunda, heyecan arayışının serbest zaman doyumunu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiştir ($\beta=.12$, $t=3.24$, $p=.00$). Tablo 6’da görüldüğü üzere, heyecan arama, serbest zaman doyumunun %19’unu açıklamaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmanın bu bölümünde, macera rekreasyonu kapsamında araştırmaya dâhil olan ÇHHA pilotlarının demografik özellikleriyle birlikte heyecan arama ve serbest zaman doyum düzeylerine ilişkin yapılan analiz sonuçları tartışılarak yorumlanmıştır.

Demografik bilgilere ilişkin veriler genel olarak değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan pilotların; erkek çoğunlukta olan (80,5%), 18-45 yaş aralığında dağılım gösteren, 54,8% oranında bekâr katılımcıların daha çok olduğu ve 68,3% oranında lisans düzeyinde eğitim seviyesine sahip kişilerden oluştuğu görülmektedir. Bu bulgulara dayanarak ÇHHA ile ilgilenen pilotlarının daha çok eğitim seviyesi yüksek orta yaşlardaki erkek pilotlardan oluştuğunu söylemek mümkündür.

Araştırmaya katılan pilotların heyecan arama düzeyleri ile bazı demografik değişkenler (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu) arasındaki farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla yapılan t testi ve tek yönlü varyans analizi sonucunda; kadın pilotların heyecan arama düzeyleri ($X=22.86$) erkek pilotlara göre ($X=19.79$) daha yüksek bulunmuştur (Tablo 2). Zuckerman (1994) ise, erkek katılımcıların heyecan arama düzeylerinin kadınlardan daha fazla olabileceğini ifade etmektedir. Cross, Cyrenne ve Brown’un (2013) heyecan aramaya yönelik cinsiyet değişkeni üzerine yapmış oldukları çalışmada Zuckerman’ın (1994) teorisini doğrular şekilde erkeklerin maceraya yönelik yoğun aktivitelerin üstesinden gelmek için daha istekli oldukları sonucu bulunmuştur. Bir diğer çalışmada Roth, Schumacher ve Brahler (2005), Alman nüfusun cinsiyet, yaş ve bazı sosyo-demografik değişkenlerine yönelik heyecan arayışları üzerine yapmış oldukları çalışmada erkek bireylerin heyecan arama düzeylerinin kadınlara oranla yüksek olduğunu bulmuşlardır. Yaşları 17 ile 45 arasında değişkenlik gösteren, paraşüt, kayak, dalış, snowboard, yamaç paraşütü gibi rekreasyonel içerikli yüksek riskli sporlarla ilgilenen erkeklerin benzer sporlara ilgisi olmayanlara göre yüksek düzeyde heyecan aramaya yöneldikleri görülmüştür (Guszkowska ve Boldak, 2010). Heyecan aramaya yönelik ulusal literatür incelendiğinde, erkek bireylerin lehine heyecan arama düzeyinin yüksek çıktığı çalışmalara da rastlamak mümkündür. Örneğin, Öngen (2007), üniversite öğrencilerinin heyecan arama ve cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapmış olduğu çalışmada, erkek katılımcıların heyecan arama düzeylerinin kadınlara göre yüksek düzeyde olduğu sonucuna varmıştır. Literatürdeki çalışmaların vermiş olduğu sonuçlar incelendiğinde, genel olarak erkek katılımcıların heyecan arama düzeylerinin daha yüksek

olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu çalışmada ise literatürdeki bulguların aksine kadın katılımcıların heyecan arama düzeyleri erkeklere göre yüksek çıkmıştır.

Medeni durum değişkenine ilişkin yapılan analizde ise, bekâr pilotların heyecan arama düzeylerinin (Bekar: $X=21.70 > \text{Evli: } X=18.79$) daha yüksek çıktığı görülmektedir (Tablo 2). Bu sonuca göre, pilotların evli olmamaları durumunda daha fazla heyecan arayışı içerisinde oldukları ve risk aldıkları söylenebilir. Elde edilen bu sonuçlar, Zuckerman ve Neeb' in (1980) yapmış oldukları çalışma ile benzerlik göstermektedir. Zuckerman ve Neeb yüksek heyecan arayanların daha çok bekâr ya da boşanmış bireyler olduklarını ifade etmişlerdir. Bekâr katılımcıların evli olanlara kıyasla sosyal hayat içerisinde daha az sorumluluk sahibi oldukları, kendi istekleri doğrultusunda daha rahat karar alabildikleri, çocuk bakmak, ev işleri ile ilgilenmek gibi yükümlülüklerinin olmaması veya daha az olması nedeniyle daha fazla heyecan arayışı içerisinde oldukları söylenebilir.

Yaş grupları incelendiğinde ise, pilotların yaşı arttıkça daha az heyecan aramaya yöneldikleri belirlenmiştir. 25 yaş ve altı ($X=22.27$) pilotların heyecan arama düzeyleri 45 yaş ve üzeri ($X=17.52$) pilotlara göre oldukça fazla bulunmuştur (Tablo 3). Bu durum genç pilotların heyecan aramaya yönelik daha istekli oldukları ve etkinlik içerisinde daha fazla risk almalarıyla açıklanabilir. Yaş grupları değişiklik gösteren pilotların heyecan arama düzeyleri farklılık göstermektedir. Elde edilen bu sonucun, Ball, Farnhill ve Wangeman'ın (1984) heyecan aramaya yönelik yaş ve cinsiyetin farklılıkları üzerine yapmış oldukları çalışma ile örtüştüğü görülmektedir. Genç yaştaki bireylerin heyecan aramaya daha fazla yönelim gösterdiği sonucu ortaya çıktığı söylenebilir.

Heyecan arama ile eğitim durumuna ilişkin farka bakıldığında, eğitim seviyesi yüksek pilotların daha fazla heyecan arama düzeyine sahip oldukları görülmektedir (ilk-orta-lise: $X=17.50 < \text{lisans: } X=20.82 < \text{lisansüstü } X=21.47$). Bu durum, eğitim seviyesi yüksek pilotların maceraya atılmak için yeterli bilgi birikimine ya da deneyime sahip oldukları ve bilinçli risk aldıkları şeklinde açıklanabilir. Literatürde heyecan arama ile eğitim durumunun ilişkilendirildiği çalışmalar mevcuttur. Zuckerman, Eysenck ve Eysenck (1978), İngiliz ve Amerikalı katılımcılardan oluşan farklı kültürlerdeki bireyler üzerine yapmış oldukları çalışmada eğitim durumu değişkeninin heyecan aramaya ilişkin fark yaratmadığını bulmuşlardır. Bu sonuçla, eğitimin seviyesinin, katılımcıların dâhil oldukları etkinlik türüne ve etkinliğin içeriğine göre değişkenlik gösterebileceği ifade edilebilir.

Araştırmaya katılan pilotların heyecan arama düzeyleri ile yukarıda ifadesi geçen demografik değişkenlere ilişkin genel değerlendirme yapıldığında, heyecan arama düzeyi yüksek pilotların, eğitim seviyesi yüksek, genç yaşta, bekâr kadınlardan oluştuğunu söylemek mümkündür. Maceraya yönelik tasarlanan etkinliklerde genç yaştaki kadınların tercihlerine yönelik yapılacak planlamaların yanı sıra içeriğinde heyecan verici ve bilgi gerektiren mücadelelerin olduğu unsurları barındıran etkinlikler de tercih edilebilir. Ayrıca doğa ve çevre eğitimleri ile katılımcıların macera rekreasyonuna yönelik farkındalıkları artırılabilir.

Araştırmaya katılan pilotların serbest zaman doyum düzeyleri ile bazı demografik değişkenler (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu) arasındaki farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla yararlanılan t testi ve tek yönlü varyans analizi sonucunda; cinsiyet

değişkenine ilişkin değerlendirme yapıldığında kadın pilotların serbest zaman doyumlarının ($X=4.17$) erkek pilotlara göre ($X=3.93$) daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 4). Bu sonucun, kadın pilotların serbest zamana yönelik yapılan etkinliklerden elde ettikleri doyumun daha çok olduğunu göstermektedir. Literatürde serbest zaman doyumunu ile katılımcıların cinsiyetleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar mevcuttur. Yetim'in (2014) Eskişehir'deki fitness merkezi kullanıcıları üzerine yapmış olduğu çalışmada serbest zaman doyumunun cinsiyete göre farklılaşmadığı görülürken; Sönmezoğlu, Polat ve Aycan (2014) tarafından, Ankara, Bolu ve Düzce' deki gençlik merkezi üyelerine yönelik yapılan çalışmada serbest zaman doyum ölçeğinin tüm alt boyutlarında kadınlar lehine ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Medeni duruma ilişkin yapılan t testi sonucunda, bekâr pilotların serbest zaman doyum düzeyleri ($X=4.04$) evli pilotlara göre ($X=3.91$) daha yüksek bulunmuştur. Bekâr pilotların evli pilotlara kıyasla serbest zaman doyum düzeylerinin yüksek çıkması çalışmamızda yer alan diğer ölçek (HAÖ) ortalamasında medeni duruma ilişkin bulunan sonuçla paralellik göstermektedir. Alan yazına bakıldığında ise, medeni durumla bireylerin serbest zaman doyumlarına ilişkin anlamlı farklılığın bulunmadığı çalışmalar mevcuttur (Yetim, 2014; Gökçe, 2008). Medeni duruma ilişkin varılan sonucu destekler nitelikteki çalışma, Knowles (2002) tarafından evli çiftlerin serbest zamanda yaptıkları etkinliklerinin yoğunluğu üzerine yapılmış ve sonuç olarak evli olmadan önce bu çiftlerin serbest zamanlarının daha çok olduğu ve bireysel doyum yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu durum çalışmamızın sonuçlarıyla aynı yöndedir.

Pilotların yaş aralıklarına ilişkin yapılan analizde ise, 25 yaş ve altı ($X=4.09$) pilotlar ile 45 yaş ve üzeri ($X=3.84$) pilotlar arasında serbest zaman doyumuna yönelik anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 5). Genç pilotların serbest zaman etkinliklerinden elde ettikleri doyum düzeylerinin yüksek olduğundan söz edilebilir. Bu sonuçla, hava sporları gibi maceraya yönelik planlanacak etkinliklerde katılımcıların yaş ortalamaları dikkate alınabilir. Yerlisu-Lapa (2013) park rekreasyonu katılımcılarının yaşam doyumunu, serbest zaman doyumunu ve özgürlük algıları üzerine yönelik yapmış olduğu çalışmada yaş grupları arasında serbest zaman doyumuna yönelik istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulmuştur. Gökçe (2008) ise, serbest zamanda yapılan etkinliklerden elde edilen doyumun yaş gruplarına göre büyük oranda farklılık gösterdiğini ifade etmektedir.

Eğitim durumu değişkenine ilişkin yapılan analizde eğitim seviyesi ilk-orta-lise ($X=3.69$) düzeyinde olan pilotlarla lisans ($X=4.04$) ve lisansüstü ($X=4.01$) düzeyde olan pilotlar arasında serbest zaman doyumuna yönelik anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu sonuca dayanarak eğitim seviyesi yüksek pilotların serbest zaman doyum düzeylerinin eğitim seviyesi düşük bireylere göre daha fazla olduğundan söz edilebilir. Sevil (2015), terapötik rekreasyonel aktivitelere katılım gösteren yaşlı bireylerin algıladıkları serbest zaman doyumunun yaşam kalitesine etkisine yönelik yapmış olduğu çalışmada, eğitim seviyesi yüksek bireylerin serbest zaman katılımı sonucu elde ettikleri doyum algısının da yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Genel bir değerlendirme yapıldığında pilotların serbest zaman doyumlarının bazı demografik değişkenlere göre farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Bu bilgiler ışığında, serbest

zaman doyum ölçeğine yönelik yapılan değerlendirmede, araştırmaya katılan pilotların genç yaşta, eğitim düzeyi yüksek, bekâr kadınlardan oluşması durumunda serbest zaman etkinliklerinden elde edilecek doyumun oldukça yüksek olmasından söz edilebilir. Maceraya yönelik tasarlanan etkinliklerde genç yaştaki kadınların tercihlerine yönelik yapılacak planlamaların yanı sıra içeriğinde psikolojik doyum ve bilgi gerektiren mücadelelerin olduğu unsurları barındıran etkinlikler de tercih edilebilir. Ayrıca doğa ve çevre eğitimleri ile katılımcıların macera rekreasyonuna yönelik farkındalıkları artırılabilir.

Ölçekler arasındaki ilişkiyi yorumlamak için yapılan doğrusal regresyon analizi sonucunda, heyecan arayışının serbest zaman doyumunu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiştir ($\beta=.12$, $t=3.24$, $p=.00$). Pilotların heyecan arama düzeyleri, serbest zaman doyumunun %19' unu açıklamaktadır (Tablo 6). Bu sonuç, heyecan arama kavramının bireylerin doyum olmalarına yönelik etkisinin olduğunu fakat bu etkinin düşük düzeyde görüldüğünü ortaya çıkarmaktadır.

Şimşek (2011), ekstrem ve geleneksel spor katılımcıları arasındaki farklılaşmayı belirlemeye yönelik yapmış olduğu çalışmada, ekstrem spor katılımcılarının bu sporları seçmelerindeki nedenin rutin yaşam tarzından uzaklaşarak sıra dışı etkinliklere katılma isteğinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Risk alma, başarıma isteği, sıra dışılık, heyecan arama gibi özellikler ekstrem sporların doğasını oluştururken katılımcılara deneyim kazanma imkânı sunmaktadır. Deneyim kazanmak isteyen bireyler ekstrem sporlara katılım sağlayarak heyecan arayışlarını tatmin etmektedirler. Macera rekreasyonuna yönelik yapılan doğa sporları etkinlikleri de ifadesi geçen bu özellikleri içerisinde barındırmaktadır. Bu bakımdan çalışmamızın merkezinde yer alan yamaç paraşütü ve yelken kanat gibi ÇHHA ile ilgilenen pilotların heyecan arayışlarının düzeyi katılım sağladıkları etkinlikten elde edecekleri doyumunu olumlu yönde etkilediğinden söz edilebilir. Chen, Li ve Chen'in (2013) yapmış olduğu çalışmada ise, serbest zaman katılımının serbest zaman doyumunu pozitif yönde etkilediği bulunmuştur. Bir diğer çalışmada ise Kao (1992), serbest zaman aktivitelerine katılım sıklığı, serbest zaman deneyimi ile serbest zaman doyumunu arasındaki ilişkiyi incelemiş ve aktiviteye katılım sıklığının serbest zaman deneyimini arttırdığını, bununla birlikte doyum düzeyinin arttığını ifade etmiştir. Benzer bir çalışmada serbest zamana katılımın serbest zaman doyum düzeyine etkisi (Huang ve Carleton, 2003), incelenmiş ve bu değerler arasında önemli ölçüde etkileşim bulunmuştur.

Yukarıdaki ifadeler ışığında, heyecan arama davranışı serbest zaman doyumunu olumlu yönde etkilemektedir diyebiliriz. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda hava sporları etkinliklerine katılan pilotların heyecan arama isteklerinin yoğun olması serbest zaman içerisinde katılım gösterdikleri etkinlikten elde edecekleri doyumun yüksek düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

Araştırmaya ilişkin sonuçlar genel olarak özetlendiğinde; kadın pilotların ölçek ortalamalarında erkek pilotlardan önde olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar neticesinde, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu ve gelir seviyesi gibi sosyo-demografik değişkenlerin ÇHHA pilotlarının heyecan arayışlarında ve doyum düzeylerinde önemli olduğu görülmektedir. Genç yaşta kadın pilotların macera rekreasyonu kapsamında yapılan serbest zaman etkinliklerine yönelik yaklaşımlarının olumlu yönde olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Eğitim seviyelerinin yüksek olması ise etkinliğe yönelik oluşan algıda olumlu sonuçlar vermektedir. Bir diğer önemli sonuç ise, heyecan arama davranışının serbest zaman doyumunu olumlu yönde etkilemesidir. ÇHHA pilotlarının, havacılık etkinliklerine ilişkin serbest zamanlarını değerlendirme biçimleriyle sağladıkları doyum arasında doğrudan bir ilişki kurulabilir. Bu açıdan bakıldığında, serbest zaman doyum seviyesinin etkinlik sonrasında ya da etkinliğe katılımı birlikte artış göstermesinin, kişinin heyecan arama isteği ile yakından ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Macera rekreasyonu kapsamında incelediğimiz hava sporları etkinliklerine katılan pilotların heyecan arama isteklerinin yoğun olması elde edecekleri doyumun yüksek düzeyde olacağına işaret etmektedir.

Kavramsal açıdan bakıldığında bu çalışmanın, macera rekreasyonuna ve spesifik bir alan olan hava sporlarına katkı sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca ÇHHA pilotlarının heyecan arayışlarının ve doyumlarının serbest zaman etkinliklerine yönelmelerindeki tutumlarını ortaya koymaktadır. Literatürde özellikle yamaç paraşütü branşı üzerine yapılan çalışmalar göze çarparken, serbest zaman çatısı altında heyecan aramaya ve doyuma yönelik çalışmaların da yapıldığı bilinmektedir. Bu çalışmada ise bu kavramların birlikte ele alınarak incelenmesi çalışmanın orijinalliğini vurgulamaktadır. Araştırma, Türkiye'nin farklı bölgelerinde hava sporları ile ilgilenen ÇHHA pilotlarıyla yapılması kavramlar üzerinde uygulanabilirlik sağlamak ve ulusal yazına macera rekreasyonu noktasında katkıda bulunmaktadır.

Çıkar Çatışması: Çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı: Araştırma Dizaynı - TB, SCD; İstatistik analiz - TB; Makalenin hazırlanması - TB; Verilerin Toplanması - TB tarafından gerçekleştirilmiştir.

Etik Kurul İzni ile ilgili Bilgiler

Kurul Adı: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Etik Komisyonu

Tarih: 05.06.2015

Sayı/Karar No: 16

KAYNAKLAR

- Ardahan, F., ve Yerlisu-Lapa T. (2010). Üniversite öğrencilerinin serbest zaman tatmin düzeylerinin cinsiyete ve gelire göre incelenmesi. *Hacettepe Journal of Sport Sciences*, 21(4), 129-136.
- Ardahan, F., ve Yerlisu-Lapa, T. (2011). Açık alan rekreasyonu: Bisiklet kullanıcıları ve yürüyüşçülerin doğa sporu yapma nedenleri ve elde ettikleri faydalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1328-1341.
- Asensio-Ramon, J., Álvarez-Hernández, J.F., Aguilar-Parra, J.M., Trigueros, R., Manzano-León, A., Fernandez-Campoy, J.M., & Fernández-Jiménez, C. (2020). The influence of the scout movement as a free time option on improving academic performance, self-esteem and social skills in adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(14), 651-660. <https://doi.org/10.3390/ijerph17145215>
- Ball, I.L., Farnhill, D., & Wangeman, J.F. (1984). Sex and age differences in sensation seeking: Some national comparisons. *British Journal of Psychology*, 75(2), 257-265. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8295.1984.tb01897.x>
- Beard, J.G., & Ragheb, M.G. (1980). Measuring leisure satisfaction. *Journal of Leisure Research*, 12(1), 20-33. <https://doi.org/10.1080/00222216.1980.11969416>
- Broadhurst, R. (2001). *Managing environments for leisure and recreation*. London: Routledge.
- Brymer, E., & Oades, L. (2009). Extreme sports: A positive transformation in courage and humility. *Journal of Humanistic Psychology*, 49(1), 114-126. <https://doi.org/10.1177/0022167808326199>
- Brymer, E., & Schweitzer, R. (2013). The search for freedom in extreme sports: A phenomenological exploration. *Psychology of Sport and Exercise*, 14(6), 865-873. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2013.07.004>
- Brymer, E., & Schweitzer, R. (2017). *Phenomenology and the extreme sport experience*. London: Routledge.
- Chen, Y.C., Li, R.H., & Chen, S.H. (2013). Relationships among adolescents' leisure motivation, leisure involvement and leisure satisfaction: A structural equation model. *Social Indicators Research*, 110(3), 1187-1199. <https://doi.org/10.1007/s11205-011-9979-2>
- Coleman, D., & Iso-ahola, S. (1993). Leisure and health: The role of social support and self-determination. *Journal of Leisure Research*, 25(2), 111-128. <https://doi.org/10.1080/00222216.1993.11969913>
- Cross, C.P., Cyrenne, D.M., & Brown, G.R. (2013). Sex differences in sensation-seeking: a meta-analysis. *Scientific Reports*, 3(1), 1-5. <https://doi.org/10.1038/srep02486>
- Çalık, F., Başer, A., Ekinci, N.E., ve Kara, T. (2013). Tabiat parklarının sportif rekreasyon potansiyeli modellenmesi (Ballıkayalar Tabiat Parkı örneği). *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 8(2), 35-51.
- Çelebi, M., Dinç, S.C., Özen, G., ve Aras, D. (2009). Doğa eğitimi ve macera oyunları çalıştayı. *V. Doğa Sporları Sempozyumu*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu.
- Dinç, S.C., Koca, C., Demirhan, G., & Aşçı, H. (2004). An investigation of risk participation and risk views of male and female university students before and after participating the outdoor activities experience. *The 10th Ichper. SD Europe Congress*. Antalya: The 10Th. ICHPER. SD Europe Congress.
- Dinç, S.C. (2006). *Doğa Sporları Etkinliklerine İlişkin Liderlik Ölçeğinin Geliştirilmesi*. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dinç, S.C. (2018). *Doğa sporları etkinliklerine ilişkin liderlik ölçeğinin geliştirilmesi*. Ankara: Spor Yayınevi ve Kitapevi.
- Dinç, S.C. (2021). Doğa ve macera rekreasyonunun olgusal incelemesi. S. Güneş, & F. Varol içinde, *Rekreasyon (Disiplinlerarası Yaklaşım ve Örnek Olaylar)* (s. 141-175). Ankara: Nobel.
- Dinç, S.C., ve Yavaş-Tez, Ö. (2019). Doğal alan rekreasyonu öz-yeterlik ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 394-410. <https://doi.org/10.31680/gaunjss.610544>
- Draper, N., & Hodgson, C. (2008). *Adventure sport physiology*. West Sussex: John Wiley & Sons.
- Ewert, A., & Hollenhorst, S. (1989). Testing the adventure model: Empirical support for a model of risk recreation participation. *Journal of Leisure Research*, 21(2), 124-139. <https://doi.org/10.1080/00222216.1989.11969794>
- Ewert, A., & Hollenhorst, S. (1995). Adventure recreation and its implications for wilderness. *International Journal of Wilderness*, 3(2), 21-26.

- Ewert, A. (2007). Leisure, recreation, and adventure: A multidimensional relationship. *Annals of Leisure Research*, 10(1), 1-2. <https://doi.org/10.1080/11745398.2007.9686751>
- Gökçe, H. (2008). *Serbest zaman doyumunun yaşam doyumunu ve sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Gökçe, H., ve Orhan, K. (2011). Serbest zaman doyum ölçeğinin Türkçe geçerlilik güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Journal of Sport Sciences*, 22(4), 139-145.
- Gundersheim, J. (1987). Sensation seeking in male and female athletes and nonathletes. *International Journal of Sports and Psychology*, 18, 87-99.
- Guszkowska, M., & Boldak, A. (2010). Sensation seeking in males involved in recreational high risk sports. *Biology of Sport*, 27(3), 157-162. <https://doi.org/10.5604/20831862.919331>
- Hattie, J., Marsh, H., Neill, J., & Richard, G. (1997). Adventure education and outward bound: Out-of-class experiences that make a lasting differences. *Review of Education Research*, 67(1), 43-87. <https://doi.org/10.3102/00346543067001043>
- Haynes, C.A., Miles, N.V., & Clements, K. (2000). A confirmatory factor analysis of the two models of sensation seeking. *Personality and Individual Differences*, 29(5), 823-839. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(99\)00235-4](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(99)00235-4)
- Houge-Mackenzie, S., & Hodge, K. (2019). Adventure recreation and subjective well-being: A conceptual framework. *Leisure Studies*, 39(1), 26-40. <https://doi.org/10.1080/02614367.2019.1577478>
- Huang, C., & Carleton, B. (2003). The relationships among leisure participation, leisure satisfaction, and life satisfaction of college students in Taiwan. *Journal of Exercise Science and Fitness*, 1(2), 129-132.
- Idyll Arbor, Inc. (1991). *Leisure satisfaction measure*. (M.G. Ragheb & J. G. Beard). https://www.idyllarbor.com/agora.cgi?p_id=A146&xm=on. (10.09.2015).
- Jenkins, J.M., & Pigram, J.J. (2003). *Encyclopedia of leisure and outdoor recreation*. London and New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Kao, C. (1992). *A model of leisure satisfaction*. Doctoral dissertation. Indiana University, School of Health, Physical Education and Recreation, USA.
- Karlı, Ü., Polat, E., Yılmaz, B., ve Koçak, S. (2008). Serbest Zaman Tatmin Ölçeğinin (SZTÖ-Uzun versiyon) geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 19(2), 80-91.
- Kelly, J.R. (1982). *Leisure*. New Jersey: Prentice Hall.
- Kılbaş, Ş. (2010). *Rekreasyon boş zamanı değerlendirme*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Knowles, S.J. (2002). *Marital satisfaction, shared leisure, and leisure satisfaction in married couples with adolescents*. Master's thesis. Oklahoma Christian University Bachelor of Science, UK.
- Kovacs, A. (2007). *The leisure personality: Relationships between personality, leisure satisfaction, and life satisfaction*. Doctoral dissertation. Indiana University, School of Health, Physical Education and Recreation, USA.
- Little, D.E. (2002). Women and adventure recreation: Reconstructing leisure constraints and adventure experiences to negotiate continuing participation. *Journal of Leisure Research*, 34(2), 157-177. <https://doi.org/10.1080/00222216.2002.11949967>
- Mannell, R.C., & Kleiber, D.A. (1997). *A social psychology of leisure*. State College: Venture Publishing.
- Mannell, R.C. (1999). *Leisure experience and satisfaction. leisure studies: Prospects for the twenty-first century*. State College: Venture Publishing.
- Mei-Dan, O., & Carmont, M.R. (2013). *Adventure and extreme sports injuries: Epidemiology, treatment, rehabilitation and prevention*. London: Springer-Verlag.
- Monasterio, E. (2012). *Mental characteristics of extreme sports athletes. adventure and extreme sports injuries: Epidemiology, treatment, rehabilitation and prevention*. London, England: Springer.
- Monasterio, E. Mulder, R., & Frampton, C. (2012). Personality variables in a population of BASE jumpers. *Journal of Applied Sport Psychology*, 24, 391-400.

- Ocak, E. (2006). *İstanbul'daki tarihi parkların günümüz kullanım işlevleri açısından irdelenmesi*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Öngen, D. (2007). The relationship between sensation seeking and gender role orientation among Turkish university students. *Sex Roles*, 57(1), 111-118. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9214-4>
- Özen, G., Özen, Ş., ve Tiryaki Sönmez, G. (2014). Kamp yaşantısı ve engel aktivitelerin katılımcıların öz-etkililik algılarına etkisi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 5-12.
- Priest, S., & Gass, A.M. (1997). *Effective leadership in adventure programming*. USA: Human Kinetics.
- Riddick, C.C., & Stewart, D.D. (1994). An examination of the life satisfaction and importance of leisure in the lives of older female retirees: A comparison of blacks to whites. *Journal of Leisure Research*, 26(1), 75-87. <https://doi.org/10.1080/00222216.1994.11969945>
- Rockhill, B., Willett, W., Hunter, D., Manson, J., Hankinson, S., & Colditz, G. (1999). A prospective study of recreational physical activity and breast cancer risk. *Archives of Internal Medicine*, 159(19), 2290-2296. <https://doi.org/10.1001/archinte.159.19.2290>
- Roth, M., Schumacher, J., & Braehler, E. (2005). Sensation seeking in the community: sex, age and sociodemographic comparisons on a representative german population sample. *Personality and Individual Differences*, 39(7), 1261-1271. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.05.003>
- Schott, C. (2007). Selling adventure tourism: A distribution channels perspective. *International Journal of Tourism Research*, 9(4), 257-274. doi.org/10.1002/jtr.610
- Sevil, T. (2015). *Terapatik rekreasyonel aktiviteler katılımın yaşlıların algıladıkları boş zaman tatmini, yaşam tatmini ve yaşam kalitesine etkisi*. Doktora tezi. Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Sönmezoğlu, U., Polat, E., ve Aycan, A. (2014). Gençlik merkezi üyeleri ve bazı değişkenlere göre serbest zaman tatmin düzeyleri. *International Journal of Science Culture and Sport*, 5(1), 219-229. <https://doi.org/10.14486/IJSCS91>
- Swarbrooke, J., Beard, C., Leckie, S., & Pomfret, G. (2003). *Adventure tourism: The New frontier*. London: Butterworth-Heinemann.
- Şimşek, K.Y. (2011). Ekstrem ve geleneksel spor katılımcıları arasında duygu arama farklılıklarının karşılaştırılması. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2), 133-143.
- Tarrant, M. (1996). Attending to past outdoor recreation experiences: Symptom reporting and changes in affect. *Journal of Leisure Research*, 28(1), 1-17. <https://doi.org/10.1080/00222216.1996.11949757>
- Tarrant, M., Manfredi, M., & Driver, B. (1994). Recollections of outdoor recreation experiences: A psychophysiological perspective. *Journal of Leisure Research*, 26(4), 357-371. <https://doi.org/10.1080/00222216.1994.11969967>
- Tekin, A. (2009). *Rekreasyon*. Muğla: Ata Ofset.
- Torkildsen, G. (2002). *Leisure and recreation managements, (Fourth Edition)*. London and New York: Taylor&Francis Group.
- Torkildsen, G. (2010). *Sport and leisure management, (Sixth Edition)*. USA: Routledge, Taylor&Francis Group.
- Trottier, A.N., Brown, G.T., Hobson, S.J.G., & Miller, W. (2002). Reliability and validity of the leisure satisfaction scale (lss-short form) and the adolescent leisure interest profile. *Occupational Therapy International*, 9(2), 131-144. <https://doi.org/10.1002/oti.161>
- Wang, E.S.T., Chen, L.S.L., Lin, J.Y.C., & Wang, M.C.H. (2008). The relationship between leisure satisfaction and life satisfaction of adolescents concerning online games. *Adolescence*, 43(169), 177-184.
- Wannamethee, S., Shaper, A., & Walker, M. (2000). Physical activity and mortality in older men with diagnosed coronary heart disease. *Circulation*, 102(12), 1358-1363. <https://doi.org/10.1161/01>
- WSM, (2009). *Sensation seeking scale*. Washington State University: Washington State Magazine.
- Yerlisu-Lapa, T. (2013). Life satisfaction, leisure satisfaction and perceived freedom of park recreation participants. *Social and Behavioral Sciences*, 93, 1985-1993. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.10.153>

- Yetim, G. (2014). *Boş zaman ilgileniminin boş zaman tatmini ve sadakati üzerine etkisi: Eskişehir'deki fitness merkezleri üzerine araştırma*. Yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Zuckerman, M., Eysenck, S.B. ve Eysenck, H.J. (1978). Sensation seeking in England and America: Cross-cultural, age, and sex comparisons. *Journal of Consulting Clinical Psychology*. 46(1), 139-149. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.46.1.139>
- Zuckerman, M. (1991). *Psychobiology of personality, (Second Edition)*. New York: Cambridge University Press.
- Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. New York: Cambridge University Press.
- Zuckerman, M. (2007). *Sensation seeking and risky behavior*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Zuckerman, M., & Neeb, M. (1980). Demographic influences in sensation seeking and expressions of sensation seeking in religion, smoking, and driving habits. *Personality and Individual Differences*, 1(3), 197-206. <https://doi.org/10.1016/0191>

Bu eser Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.